

2. Ратушняк О.М. Формування екологічної компетентності учнів початкової школи / О.М. Ратушняк // Методика початкового навчання і дошкільного виховання. Збірник наукових праць. – Умань : ФОП Жовтий О.О., 2014 – Вип. 16 (1–2014) – С. 325-330.

3. Січко І.О. Формування екологічної компетентності майбутніх фахівців початкової освіти / І.О. Січко // Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції.– Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2018. – С. 104-107.

Герасімова Н. Є.,

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і психології
ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського
національного університету імені Богдана Хмельницького*

Герасімова І. В.,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і психології
ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського
національного університету імені Богдана Хмельницького*

ПСИХОЛОГО – ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Значний психолого-педагогічний потенціал взаємодії людини зі світом природи має широкий діапазон впливу на суб'єкт, і являється фактором загального формування, розвитку та становлення екологічної свідомості молодшого школяра.

Сучасна екологічна криза зумовлена домінуванням антропоцентричного типу екологічної свідомості особистості. Для подолання цієї кризи, насамперед, необхідне становлення у школярів екоцентричного типу свідомості. Екоцентричний тип екологічної свідомості – це система уявлень про світ, для якої характерні: орієнтація на екологічну доцільність, відсутність протиставлення людини і природи; сприйняття природних об'єктів як

рівноправних суб'єктів; баланс прагматичної та непрагматичної взаємодії з природою. Допомогти становленню екоцентричного типу свідомості у молодших школярів може безпосередня їх взаємодія з природними об'єктами, яка в свою чергу виконує багато функцій. А саме:

- психофізіологічну;
- психотерапевтичну;
- реабілітаційну;
- когнітивну;
- самореалізуючу;
- естетичну;
- комунікативну;
- задоволення потреби у компетентності.

Екологічною особистістю є особистість, що володіє екоцентричним типом екологічної свідомості.

Відповідно до трьох підструктур екологічної свідомості це завдання конкретизується на рівні трьох основних завдань екологічної освіти:

1) Формування адекватних екологічних уявлень. Така система уявлень дозволяє школярам знати, що і як відбувається у світі природи між людиною і природою, і що потрібно робити з точки зору екологічної доцільності.

З психолого-педагогічної позиції саме через підструктуру уявлень найбільшою мірою формується включеність у світ природи, яка властива екологічній особистості. Тому головним орієнтиром при вирішенні цього завдання екологічної освіти є формування у школяра розуміння єдності людини і природи.

2) Формування ставлення до природи. Сама по собі наявність екологічних знань не гарантує екологічно доцільної поведінки школяра, для цього необхідно ще і відповідне ставлення до природи. Воно визначає характер взаємодії з природою, його мотиви готовність вибирати ті або інші стратегії поведінки, іншими словами, стимулює діяти з точки зору екологічної доцільності.

Саме через підструктуру відношень найбільшою мірою формується суб'єктний характер сприйняття природних об'єктів, що властивий екологічній особистості. Тому головним орієнтиром при вирішенні цього завдання екологічної освіти є формування в особистості суб'єктної модальності суб'єктивного ставлення до природи.

3) Формування системи умінь і навичок (технологій) взаємодії з природою. Для того щоб екологічно доцільно поступати, дитині необхідно вміти це робити. Розуміння, прагнення виявиться недостатньо, якщо школярі не зможуть їх реалізувати в системі дій. Знання відповідних технологій і вибір правильних стратегій дозволяють діяти з погляду екологічної доцільності. Тому головним орієнтиром при вирішенні даного завдання екологічної освіти є організація такої діяльності молодших школярів, у процесі якої відбувається освоєння непрагматичних стратегій і відповідних технологій взаємодії з природою.

Взаємодія людини з природними об'єктами має значний психолого – педагогічний потенціал та виконує багато функцій. А саме:

- психофізіологічну функцію: взаємодія з тваринами і рослинами може знімати стрес, нормалізувати роботу нервової системи, психіки в цілому;
- психотерапевтична функція: взаємодія людей із тваринами може істотно сприяти гармонізації їхніх міжособистісних відносин;
- реабілітаційна функція: контакти з тваринами і рослинами є тим додатковим каналом взаємодії особистості з навколишнім світом, що може сприяти як психологічній, так і соціальній її реабілітації;
- естетична функція: взаємодія зі світом природи сприяє естетичному розвитку особистості, надає широкий набір умов і можливостей для задоволення її естетичних потреб;
- когнітивна функція: взаємодія зі світом природи може задовольняти пізнавальні потреби особистості, сприяти її інтелектуальному розвитку;
- функція задоволення потреби в компетентності: потреба в компетентності, що виражається формулою “я можу”, є однією з

найважливіших потреб людини. Особистість дуже комфортно почуває себе в ситуаціях, у яких компетентна, і дуже дискомфортно — у тих, де некомпетентна, і тому намагається їх уникати. Чим більша кількість сфер діяльності “відзначено” її компетентністю, тим вище самооцінка, позитивніше “Я-образ”;

- функція самореалізації: однієї з найважливіших потреб особистості є потреба в реалізації свого внутрішнього потенціалу, потреба бути значимим для інших, представленою у їхньому житті. Неможливість самореалізації призводить до найглибшої особистісної кризи;

- комунікативна функція: одна з найважливіших функцій, що можуть здійснювати тварини і навіть рослини в процесі взаємодії з ними людини,— функція партнерів спілкування.

Узагальнюючи сказане, можна зробити наступний висновок. Взаємодія з природою дійсно має великий психолого-педагогічний потенціал. Але проблема полягає в тому, що без готовності особистості його „бачити”, без відповідної внутрішньої активності він так і залишається потенціалом, не стаючи здійсненою можливістю. Наприклад, тварини і рослини лише тоді можуть виконувати функцію партнерів по спілкуванню, коли особистість готова сприйняти їх як суб'єкти, у противному випадку вони залишаються „навколишнім середовищем”, що задовольняє її прагматичні потреби.

Тому екологічна освіта повинна бути спрямована і на те, щоб відкрити молодшим школярам описані можливості взаємодії зі світом природи; у цьому випадку екологічна освіта стає фактором загального розвитку і формування особистості.

Список використаних джерел

1. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник / В. І. Лозова, Г. В. Троцько, – Харків: «ОВС», 2002. – 400 с.

2. Мурашко І. Розвиток особистісного потенціалу молодшого школяра як передумова подолання дезінтегрованості особистості // І. Мурашко / Психологічні перспективи. Спеціальний випуск: Актуальні проблеми

психології малих, середніх та великих груп. – Т. 2. Проблема цілісності суспільства, групи та особистості. – К., 2012. – С. 181–186.

3. Яланська С. П. Психологічні засади розвитку творчості майбутніх учителів біологічних дисциплін: теорія і практика: Монографія / С. П. Яланська. – Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2012. -342 с.

Процай Л.П.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ-ЦЕНТЕНІАЛІВ

За теорією поколінь, розробленою в 1991 році американськими дослідниками Вільямом Штраусом (William Strauss) та Нілом Хоувом (Neil Howe), кожні 20–25 років покоління змінюють одне одного [1]. На думку авторів цієї теорії, покоління можна ідентифікувати, якщо його представники належать до однієї історичної епохи, стикаються з однаковими ключовими подіями та громадськими віяннями, перебуваючи на тих же життєвих фазах; поділяють певні загальні переконання, застосовують подібні моделі поведінки; маючи досвід спілкування з однолітками та усвідомлюючи їхні загальні особливості, відчувають приналежність до покоління. На визначення хронологічних меж між поколіннями впливає рівень розвитку інформаційного суспільства в країні, тому в різних країнах ці проміжки можуть бути різними.

Проблемою нашого пошуку є особливості навчання українських дітей покоління Z – молодші школярі, народжені після 2009 року. Як уже згадано вище, у наукових джерелах таких дітей називають центеніалами [2].

Центеніали – це перше покоління, народжене в цифровому світі, у світі без кордонів і обмежень. Батьків дітей Z називають «Digital Immigrant». «Зети» відрізняються від інших поколінь тим, що: